

Marija ZELENKA

HRVATSKO GLAZBENO-PJEVAČKO DRUŠTVO HRVOJE SLAVI 120. OBLJETNICU OSNUTKA

U kulturnoj povijesti Hercegovine ime Hrvatskoga glazbeno-pjevačkog društva *Hrvoje* (HGPD) zapisano je zlatnim slovima. Tijekom šezdeset godina aktivnoga djelovanja bio je osnivač gotovo svih udruga značajnih za umjetnički, nacionalni i prosvjetni napredak Hrvata Hercegovine. Proslavljajući 120. obljetnicu osnutka ovoga vrijednog i prestižnog društva, potrebno se osvrnuti na njegove početke, razvojni put i sagledati viziju njegove budućnosti.

Osnutak HGPD *Hrvoje*

Još u tursko doba počelo je traženje dozvole za osnutak društva, nastavilo se za vrijeme Austrije, a poslije dobivanja dozvole za osnivanje Narodnoga pjevačkoga društva 10. studenoga 1888. počinju jedanaestogodišnji uporni zahtjevi za preimenovanje društva u Hrvatsko glazbeno-pjevačko društvo *Hrvoje*. To je postignuto u veljači 1899. Tijekom prve Jugoslavije rad Društva pratila je cenzura.

Zahvaljujući mudrosti, ustrajnosti i domoljublju naših predaka sve prepreke su savladane.

Inicijatori osnutka Društva bili su naši svećenici koji su najbolje osjećali kucanje bila svog naroda: O. fra Augustin Zubac, prvi predsjednik Društva, fra Anđeo Nuić, fra Božo Ostojić, fra Ambro Miletić uza svesrdnu pomoć biskupa Paškala Buconjića.

Oni su, i prije osnutka, unutar crkvenoga pjevačkog zbora dopustili vježbanje domoljubnih i svjetovnih pjesama, tako je na prvom javnom nastupu već 2. prosinca 1888. izveden vrijedan umjetnički program koji

je oduševio ne samo publiku već stanovništvo cijele Hercegovine čiji su predstavnici bili nazočni izvođenju.

U programu su izvođeni i lagani kazališni komadi s nacionalnom tematikom. Oformljena je diletantska sekcija (dramska i recitatorska) čije su izvedbe prvo živih slika, a onda laganih komada iz povijesti, izazivale buru oduševljenja i ulijevale snagu i vjeru u dušu porobljenog naroda.

Razvojni put

Proširuje se djelatnost Društva formiranjem glazbene sekcije, čije je članove trebalo prvo obučiti sviranju na puhačkim instrumentima, pa ih uključiti u glazbu.

Dobročinitelji Društva sakupljaju novac za instrumente i odore, a iz Zagreba dovode svestranoga i talentiranog zborovođu, glazbenika i poznavatelja rada na drami Vinka Šubira, koji cjelokupnom radu daje novu vrijednost. Tako je već 1890. god. osnovana glazbena sekcija koja se od *Hrvoja* odvojila 1918. god. i prerasla u Hrvatsku glazbu. Jedincat i neponovljiv ugođaj stvarala je glazba prolazeći ulicama Mostara gdje ju je dočekivalo razdragano građanstvo.

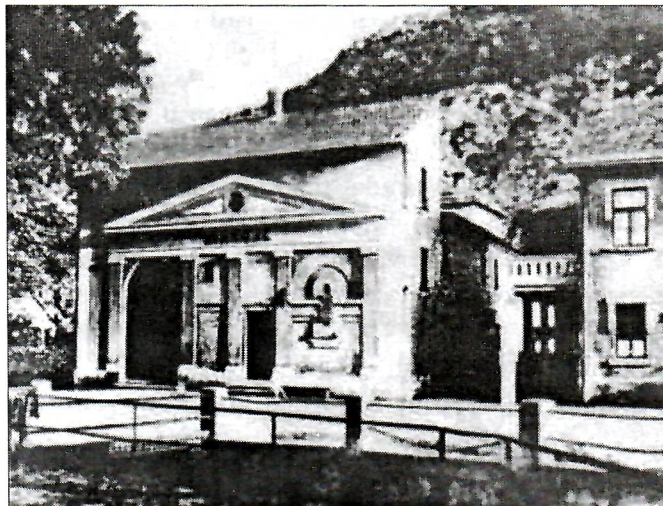
HGPD *Hrvoje* osniva ženski zbor i time prvi ovim prostorima otvara put ženskoj omladini da se uključi u rad Društva. Mješoviti zbor, dramska, i recitatorska i glazbena sekcija podigli su visoko ugled Društva.

Hrvoje 1899. god. stupa u Savez hrvatskih pjevačkih društava i time se veže ne samo s hrvatskom metropolom, već sa svim društvima ovakve vrste u BiH i Hrvatskoj.

Gradnja doma za Društvo

Osjećala se potreba za prikladnim prostorom u kojem bi se održavale zabave i izvodila dramska djela. Bratovština sv. Antuna ustupi prostor, dobročinitelji iz Hercegovine i Hrvatske sakupiše novac, a posredstvom dogradonačelnika Bašadura dobiše hipotekarni zajam i izgradnja doma započe. Gospođe iz Zagreba na dar po nacrtu umjetnika Peršića izradiše prekrasan zastor za društvenu salu.

Zabava prigodom otvorenja održana 2. veljače 1897. bila je pravi trijumf ljubavi građanstva prema *Hrvoju*. Iako je *Hrvoje* imao najveću salu u Mostaru toga vremena, ona nije mogla primiti sve posjetitelje koji su htjeli sudjelovati na toj proslavi. Čestitke i pozdravi stizali su iz svih krajeva Bosne i Hercegovine i Hrvatske.

Sl. 1. Zgrada Hrvojev dom.

Suradnja s drugim kulturnim ustanovama

Hrvoje se odužuje svojim dobročiniteljima i poštovateljima sudjelovanjem na obilježavanju svih obljetnica u povijesti Hrvata i značajnih osoba iz prošlosti i sadašnjosti: proslava 25. obljetnice Bratovštine sv. Ante, obilježavanje 25. obljetnice biskupovanja Paškala Buconjića, društvenog pokrovitelja, proslava 80. rođendana hrvatskog Homera fra Grge Martića, 500. obljetnica smrti Stjepana Tvrtka 1900. god., 800. obljetnica smrti posljednjeg hrvatskog kralja Petra Svačića, proslava 1000. godišnjice Hrvatskog Kraljevstva kojom prilikom je na pročelju Hrvatskog doma stavljena mramorna ploča s natpisom.

Svoju djelatnost *Hrvoje* obogaćuje izvođenjem programa diljem uže domovine, njegove riječi i glazba dopiru i do najzabitijeg sela drage Hercegovine.

Slavi Hrvata doprinosi uvijek kada mu se pruži prilika. Svoje domoljublje pokazuje prema Dubrovčanima želeći sudjelovati na proslavi podizanja spomenika Đivi Franu Gunduliću. Zbog zabrane Dalmatinske vlade učini to polaganjem lovorovog vijenca na spomenik, a ne masovnim odlaskom.

Prilikom blagoslova zastave Hrvatskog pjevačkog društva *Trebević* u Sarajevu sudjeluje zbor *Hrvoja*, a pjevačice u narodnim nošnjama oduševise publiku.

Mnogo je ovakvih proslava bilo i *Hrvoje* je uvijek davao svoj značajan doprinos zajedničkom radu na kulturnom i nacionalnom razvitku Hrvata.

Prosvjetiteljski rad

Osjetila se potreba za prosvjetnim napretkom hrvatskoga puka u Hercegovini. Trebalo je upoznati ne samo povijest i kulturna dostignuća svoga naroda već i naroda Europe i svijeta.

To je postignuto tjednim predavanjima stručnih predavača.

Osnivaju knjižnicu, a izbor knjiga vrši se pod budnim okom vlasti. Uz knjižnicu otvara se i javna čitaonica opet pod nadzorom vlasti, ali je osnutak knjižnice i čitaonice s odobravanjem i oduševljenjem pozdravio hrvatski puk.

Organiziranjem dobrotvornih zabava pomaže novoosnovano Žensko sirotište. Suraduje s Napretkom pomažući školovanje siromašnih đaka.

Dramski rad

Od svojih početaka dramska sekcija u režiji Vinka Šubira obrazuje i odgaja kazališnu publiku a preko djela povijesnog karaktera (Barun Franjo Trenk, Matija Gubec, Mučenici i sl.) upoznaje je s nacionalnom prošlošću. Kada talentirani režiser Petar Soldo preuzima dužnost redatelja, kompletira se ansambl i obogaćuje repertoar.

Oslobođeni dilentatizma, znali su jedne godine izvesti više premijera: 1897. god. 5, 1898. god. 4, a 1899. god. 8 premijera.

Još jači zamah doživljava drama dolaskom mladoga, ambicioznog glumca, redatelja, scenografa marka Vebla (1901. god.) u čije se vrijeme izvodi veliki broj prevedenih djela iz europske književnosti.

Izvođene su i opere i operete: Jesenji manevar, Kovačev student, Gospođica Tuš, a režiseri su Stanko Zubac, Silvester Boček i Đula Kramer.

Repriziraju se i mnoga djela. Naročiti zamah doživljava drama od 1925. do 1928. god. kada djeluje Stojan Milićević.

Na repertoaru su komedije, lakrdije, kazališne igre s pjevanjem, drame i sl. Tako 1939./1940. god. izvodi se Šokica koja plijeni svojom izvedbom građanstvo Mostara.

Značajni jubileji

Među osobitim proslavama ističe se posveta nove zastave 1904. god. koju su izradile i darovale zagrebačke starčevićevke. Kuma je trebala biti supruga književnika Eugena Kumičića koja odustaje zbog iznenadne smrti suprugove. Proslava je održana, a kuma je bila Mostarka Anđa Fišić. Prema autoru *Spomenice u čast svetčanog razvijanja zastave HGPD Hrvoje*

bilo je to nezaboravno slavlje koje je trajalo tri dana. Pripreme za proslavu 25. obljetnice Društva (1913. god.) bile su pri kraju kada je izbio Prvi svjetski rat koji je uništio svu imovinu *Hrvoja* i raselio članstvo. Činilo se da se iz toga pepela nikada neće dignuti. Ali pomlađen *Hrvoje* dočekuje 1919. god. u zadivljujućem usponu proslavljajući stoti rođendan oca domovine dr. Ante Starčevića svečanim koncertom i velikim svenarodnim slavljem.

Udarac Hrvatima daje mučki napad na hrvatskog zastupnika u beogradskom parlamentu. Posljedica tog napada je smrt velikog sina

hrvatskog naroda Stjepana Radića. Uz znak žalosti otkazuju se svi javni nastupi, proglašava šestonedjeljna korota. Vlast strogo kažnjava sve koji sudjeluju na misama za pokojnog Radića gubljenjem posla, premještanjem u zabite krajeve i slično.

U tim teškim danima ponovo za predsjednika dolazi dr. Bariša Smoljan koji svojom osobnošću, neumornim radom i uz pomoć hercegovačkih Hrvata i Hrvata iz Hrvatske vrati *Hrvoju* staru slavu, a u narodu ojača volju i duh da nastavi započeti posao.

Pripremala se proslava 100. obljetnice hrvatske himne. Trebalo je to biti pravo narodno veselje, ali poslije političkoga zbora održanog 12. srpnja 1937. biva odgođena a kasnije održana bila je veoma skromna.

Sl. 2. *Spomenica.*

Zlatni jubilej 1938. godine

Za proslavu 50. obljetnice HGPD *Hrvoje* pripreme su bile u punom jeku, kada zbog političkog previranja, Ministarstvo unutrašnjih poslova zabrani sva okupljanja i proslave. Tako je zlatni jubilej odgođen za sljedeću godinu. Njegova proslava održana je 13. 14. i 15. kolovoza 1939. Kao članovi počasnog odbora bili su nazočni hrvatski narodni zastupnici iz Sarajeva, Travnika, Brčkog, Banjaluke, Livna, Stoca, Konjica i Mostara; predstavnici vjerskih institucija: provincijal Hercegovačke franjevačke redodržave dr. fra Mate Čturić i biskup mostarsko-duvanjski o. fra Alojzije Mišić, živi predsjednici *Hrvoja*: Ivan Milićević, Nikola Smoljan, Frano Bulat, Ivan Jakić.

Vrlo nadahnut govor održao je predsjednik dr. B. Smoljan u kome je iznio kakav trnovit put je prešao *Hrvoje* u pedeset godina rada. Istaknuo

je snagu, požrtvovnost osnivača i promicatelja *Mrvoja* čijom zaslugom je izrastao u respektabilno društvo sa visokim idealima. Odajući zahvalnost precima dr. Smoljan ističe: "Domovinska Ljubav, čast i ponos hrvatskog naroda jedini su principi na kojima vodimo naše *Mrvoje*." Ta trodnevna svečanost održana je u sjeni nastupajućeg rata koji je donio zamiranje cjelokupnog rada društva. Poslije rata 1945. god. obnovljen je rad nacionalnih društava pod novim imenima. *Mrvoje* djeluje s *Napretkom* skoro do 1949. god. kada proglasom prestaje rad *Prosvjete*, *Napretka* i *Preporoda*.

Sl. 3. Zbor HPD *Mrvoje* prigodom proslave 50. godišnjice, 1939. god.

Klapa *Mrvoje* nastavlja tradiciju Društva

U srcima *Mrvojevih* članova i poklonika živi i dalje sjećanje na nezaboravne proslave, pokladne svečanosti, silvestrovske i dramske večeri i čitav društveni život vezan za *Mrvoje*. Tinja želja za njegovom obnovom.

Odmah poslije demokratskih promjena 1990. god. djeluje novoosnovana Klapa *Mrvoje* u čijim se redovima javlja misao o obnovi Društva. Već 1991. god. na Obnoviteljskoj skupštini bira se novi Odbor koji donosi obiman program rada, ali Domovinski rat onemogućuje njegovo ostvarenje.

Klapa *Mrvoje* nastavlja tradiciju Društva, uključuje se u ART forces - umjetničku jedinicu pri HVO. Tako počinje njen bogati i svestrani rad. Sudjeluje u gotovo svim važnijim događajima toga vremena: promocije

knjiga, obilježavanje povijesnih događaja, događanjima na Sveučilištu i u gospodarskim tvrtkama, sportskim događanjima, sudjelovanje na koncertima, proslavama državnih i crkvenih blagdana, otvaranje značajnih objekata, na likovnim izložbama i drugo.

Sudjeluju na Splitskom festivalu na Večeri domoljubne pjesme, a na Omiškom festivalu 1992. god. dobiva prvu nagradu za najboljeg debitanta.

Sl. 4. *Klapa Hrvoje na Omiškom festivalu.*

Gostovali su u svakom i najmanjem mjestu Hercegovine više puta, a svoje domoljublje pronijeli su diljem Hrvatske i inozemstva. Razvili su živi humanitarni rad pa su na turneji po Italiji 1992. god. prikupili pomoć od 40.000 DM za djecu poginulih branitelja.

Nastup u Americi okupio je 4000 gledatelja a nastupali su i uživo na radiopostaji. Dirljivi su bili susreti s našim iseljenicima u Švicarskoj i Austriji.

Klapa 1996. god. se podmlađuje i nastavlja s daljnjim radom surađujući s mnogim pjevačima zabavne i klapske glazbe Vicom Novakom, Gibonijem. Sudjeluju u kazališnoj predstavi *U godinama gladi* fra Ante Marića u Zagrebu, Stuttgartu, Kölnu gdje su izazvali burne emocije izražene na licima posjetitelja.

Njeguju izvornu dalmatinsku i hercegovačku pjesmu, zbornu, domoljubnu i duhovnu glazbu. U ovih 19 godina rada klapa je imala preko 880 nastupa. Od prvih nastupa na bojišnici uz zvuk granata gdje podižu moral boraca, cio njihov rad obilježen je sudjelovanjem u borbi prvo za hrvatsku slobodu, a onda za oporavak i izgradnju porušene i ranjene domovine.

Skupština 1990. god. bira novi Odbor koji želi obnoviti veliki broj sekcija. Uspijevaju vrlo kratko da to učine zbog nedostatka novca, prostora i zaokupljenosti članova osobnim problemima. Samo klapa nastavlja živu aktivnost, izdaje CD *Pjesmo moja hercegovačka*. Godišnje ima od 20 do 100 nastupa.

Sl. 5. Klapa Hrvoje na proslavi Božića.

Vizija budućnosti

Tek novi Odbor izabran 2008. god. ozbiljno se prihvata posla pripremajući monografiju u HGPD *Hrvoje* prigodom njegove 120. obljetnice. Nastavlja s tradicijom božićnih koncerata hercegovačkih klapa. U zajednici s Hrvatskim domom hercega Stjepana Kosače Odbor HGPD *Hrvoja* organizira veličanstven IV božićni koncert pod naslovom Hercegovini s ljubavlju na kome nastupa 17 klapa.

Taj koncert pokazuje da sjećanje na *Hrvoja* nije nestalo. Ono živi i traži nove snage koje će na temeljima tradicije izgraditi Društvo primjereno novom vremenu. Očigledna je činjenica da 90 % naših mladih nije obuhvaćeno nikakvim vanškolskim aktivnostima. A problema ima! Jedno od rješenja je obuhvat mladih u okrilje Društva gdje će uz stručno vodstvo zabavno i korisno provoditi slobodno vrijeme.

Pomažući HGPD *Hrvoje* odužujemo se precima, pomažemo sadašnjem naraštaju jer "Svaki narod koji hoće buduće vrijeme učiniti svojim, mora se oslanjati na živu tradiciju koja čini njegov povijesni kontinuitet".

Sažetak

Prije stotinu i dvadeset godina najugledniji hercegovački Hrvati uspjeli su osnovati u Mostaru Hrvatsko glazbeno-pjevačko društvo *Hrvoje*. Društvo je svojim radom podizalo kulturnu i prosvjetnu razinu hrvatskoga naroda i budilo nacionalnu svijest. Posebna mu je vrijednost što su u njegovu radu aktivno i ravnopravno sudjelovali pripadnici svih društvenih slojeva, a posebno mjesto zauzimali su svećenici.

HGPD *Hrvoje* je djelovao po svojim sekcijama: pjevačkim (muškoga, ženskoga i mješovitog zbora), glazbenim, dramskim, recitatorskim, te posredstvom bogate knjižnice i čitaonice.

Hrvojevu tradiciju od 1990. god. uspješno nastavlja istoimena klapa šireći glazbu i hrvatsku riječ kako u Hercegovini tako i diljem svijeta.

Od konca 19. do sredine 20. st. i od 1990. god. do danas HGPD *Hrvoje* jest svjetionik u najtežim danima. Odgojio je više generacija u duhu ljubavi prema svome narodu i duhu sveopće tolerancije prema svim narodima, a posebice prema onima s kojima i danas živi.

Izvori

Za ovaj rad korišteni su podaci iz:

- dokumentacije Arhiva Bosne i Hercegovine
- Spomenice o 50. godišnjici osnutka HGPD *Hrvoje* Mate Nuića
- dokumentacije Karla Drage Miletića
- dokumentacije Klape *Hrvoje*.